

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ:

‘Η «Νέα Ιστορία» και ό άντικτυπός της σ’ αύτά

“Ολβιος δασις τής ιστορίης έσχεν μάθησιν.
Ηρόδοτος

Τά ιστορικά μουσεία, μέ στόχο τους μιά γενική άψη της άναπτυξης δλων τών τομέων τής γνώσης, άποτελούν, κατά τό διαπρεπή γάλλο μουσειολόγο G.H. Rivière, τόν πιό πλατύ και πολυσχιδή κλάδο τού δένδρου τής μουσειολογίας.

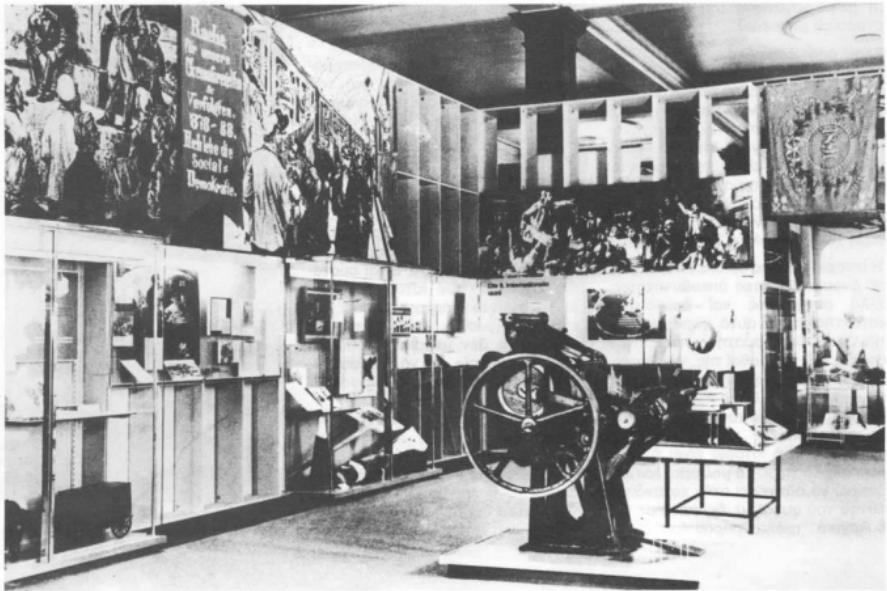
Οι άρχες τών μουσείων άναγονται κάπου στήν ‘Αναγέννηση, ένω ή άναπτυξή τους τοποθετείται στούς χρόνους μετά τό Διαφωτισμό. ‘Η περίοδος, όμως, τής πλήρους άνθισης και ώριμότητας είναι ή σύγχρονη έποχή, όπου μεγάλος άριθμός τέτοιων ειδικών μουσείων άνοιγει διαρκώς τίς πύλες του στό Καινό.

‘Η ίδεα τού ιστορικού μουσείου ώς χώρου παρουσίασης τής ιστορικής έξελιξης μιάς χώρας, περιοχής, πόλης ή και άλλου θέματος βρήκε τά τελευταία χρόνια ένδιαφέρουσα και σημαντική θέση στίς συζητήσεις και άναζητήσεις τής μουσειολογίας.

Λίγο μετά τόν πόλεμο, μέ τή μεθοδολογία τών ιστορικών έκθεσεων ασχολήθηκε ό G.H. Rivière, που ή προσφορά του ύπηρξε πολύτιμη σ’ αύτό τόν τομέα. ‘Αργότερα ό R. Pernoud μέ Εξωριστή μελέτη του άπειδειε τή μεγάλη χρησιμότητα αύτών τών μουσείων γιά τή διδασκαλία τής ιστορίας. Τό 1960 τό ICOM¹, διοργάνωσε συνάντηση στήν Πολωνία μέ θέμα τά προβλήματα τών ιστορικών μουσείων, και έκτοτε οι μελέτες και οι άναφορές γι’ αύτό τό είδος τών μουσείων δέ λείπουν από τά έπισημα ειδικά περιοδικά και τή θιβλιογραφία.

Μαρία Καμπούρη - Βαρβούκου

Λέκτορας στό Α.Π.Θ.

1. α-6 Μουσείο Γερμανικής Ιστορίας στο Ανατολικό Βερολίνο.

Σκέψεις και παραπρήσεις γιά τά ιστορικά μουσεία

Τί είναι σήμερα τά ιστορικά μουσεία; Ποιός ό πραγματικός τους ρόλος; Πώς ξεπήδησαν και κυριάρχησαν δυναμικά στο διεθνή χώρο; Στήν πιό δολκήρωμένην και σημαντική μορφή τό μουσείο γενικής ιστορίας, κατά τόν G.H. Rivièrē, ισάργει στήν ιστορία τού άνθρωπουν γένους, παρουσιάζονας τίς δάφορες γεωλογικές περιόδους τής Γῆς· δείχνει τίς άρντητικές ή θετικές πλευρές τής σχέσεως τού άνθρωπου με τή Φύση, τήν τεχνολογία και οίκονομια διπεικονίζει τίς κοινωνικές δυνάμεις και τίς καλιτεχνικές μορφές προσδιορίζει τά σύγχρονα ρεύματα, πού είναι ή ιστορία στό γίγνεσθαι της και παραβάλλει τά πιθανά σχήματα τής μελλοντικής έξιληρης.

Τό έντονα ένδιαφέρον πού τό Κοινό δείχνει τά τελευταία χρόνια γιά τήν ιστορία, δηλαδή γιά κάθε τομέα τής άνθρωπης δραστηριότητας, δρχίζει και δρίσκει όλο και μεγαλύτερη απήχηση στό χώρο τής μουσειολογίας. Είναι γεγονός ότι δλα τά μουσεία (άπο τό πιο άπλο άντικειμένο ώς τήν

πιό πολυσύνθετη άναπαράσταση) συμβάλλουν στήν άναπαράσταση τής ιστορικής μνήμης. Άλλα ό άριθμός τών μουσείων πού οι έκθεσεις τους έχουν άποκλειστικά ιστορικό χαρακτήρα είναι σχετικά περιορισμένος, όν και παραπρέπεια πρός τήν κατεύθυνση αύτή τάπη έκσυγχρονισμού. Αύτή ή τάπη βρίσκεται, δεδιαία, σέ διμεση σχέση τόσο με τήν άναπτυξη τής έκπαιδευτικής λειτουργίας μέσα στό μουσείο, δσο και μέ τή νέα ωθηση τών ιστορικών σπουδών.

Ο W. Herbst, θεωρητικός και ειδικός στά θέματα μουσείων γενικής ιστορίας, θεωρεί ώς θεμελιώδη στοιχεία τών μουσείων αύτών: α) Τή χρήση τής ιστορικής έπιστημης, β) Τή συλλογή και σπουδή τών άντικειμένων, γ) Τήν αισθητική και έκπαιδευτική παρουσίασή τους.

Η άναγνώριση ότι ή ιστορία είναι ή έπιστημη πάνω στήν όποια θεμελιώνεται τό ιστορικό μουσείο είναι ζωτικής σημασίας και έχει ώς άποτέλεσμα σειρά όπλο έπιστημονικές και κοινωνικές συνέπειες στον τρόπο συλλογής, δρευνας και περιεχομένου του μουσείου. Και όποτεδήποτε ή άποψη αύτή άναγνωρίζεται στίς περι-

οχές τής μουσειολογίας και τής ιστορίας, τό ιστορικό μουσείο άναπτυσσεται σε διξιό θεμάτω, ένω δταν αύτή άγνοεται, τό ιστορικό μουσείο διαμορφώνεται με κατά προσέγγιση ιστορική κατεύθυνση. Σέ έπιπεδο άρχης, λοιπόν, μπορούμε νά πούμε ότι το ιστορικό μουσείο έρευνα και έκθετε τά ίδια ιστορικά άντικειμένα και άκολουθει τίς ίδιες θεωρητικές και μεθοδολογικές κατευθύνσεις με τήν έπιστημη τής ιστορίας.

ση στήν όργάνωση τοῦ σύγχρονου ιστορικού μουσείου.

Έτοι από έκπαιδευτική άποψη τό ιστορικό μουσείο μπορεί νά έπιπελέσει τεράστιο έργο, σέ έποχη μάλιστα που ή ιστορία δέν περιορίζεται μόνο στά πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα (συμβαντολογική ιστορία), άλλα τείνει νά γίνει είδος τοιχογραφίας, όπου δύλα τά στοιχεία τού παρελθόντος, και κυρίως τά οικονομικά και κοινωνικά, πρέπει νά βρούν τή σωτηρία τους (συνολική ιστορία).

Η ιστορία σήμερα βρίσκεται μπροστά σέ αναμφισθήτηρες ύπευθυνότητες, άλλα συγχρόνως και θεματικές κατακτήσεις. Καί αύτό, χωρίς άμφισσλία, γιατί δέ σταμάτησε ποτέ, στήν πορεία τού γίγνεσθαι της, νά έξαρται άπο συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες. Γιατί, δηπώς παραπτερεί ὁ F. Braudel, ένας άπο τους σημαντικότερους έκφραστες τής σχολής τῶν «Annales»², «ή ιστορία είναι ή κόρη τού καιρού τῆς». Τό μουσείο, λοιπόν, μπορεί νά διδηγήσει στήν κατανόηση αύτού τού συνόλου, όχι μόνο μέ δρθολογικό τρόπο παρουσίασης καί

διασύνδεσης γεγονότων και χρονολογών, άλλα και μέ γενική και σαφή αισθητική θεώρηση.

Αλλά πώς θεμελιώνεται ή έπιστημονική άντιληψη στήν πρακτική τού μουσείου; Μέ τήν ίδιαίτερη σημασία πού άποδιδεται στή συλλογή ιστορικών άντικευμάνων και δεύτερο μόδημαυργικό και έκπαιδευτικό τρόπο παρουσιάσης τους. Τά ιστορικά άντικευμανα, ώς πηγή μουσειογραφικού ύλικου γιά τήν ιστορική έρευνα και κατανόηση, άλλα και τή μετάδοση τής ιστορικής μνήμης, παρουσιάζουν έξαιρετικό ένδιαφέρον. Είναι ουσιαστικό στοιχείο τών ιστορικών μουσείων, άναντικατάστατο, έπομένως ζωτικής σημασίας. Χωρίς ιστορικά άντικευμανα δέν μπορεί νά υπάρξει ιστορικό μουσείο. Τό νά άδιαφορούμε γι' αύτά, σημαίνει ότι άδιαφορούμε γιά τά ιστορικά μουσεία.

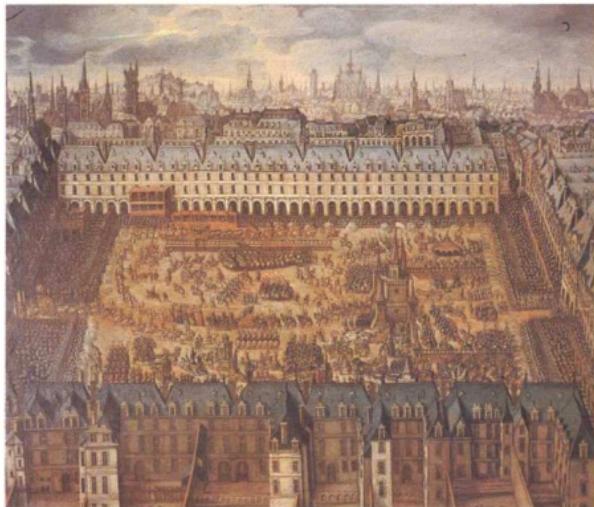
Τό ιστορικό, λοιπόν, μουσείο είναι θεσμός μέ ίδιαίτερη έπιστημονική σφραγίδα, πού μπορεί νά δριστεί ώς έξης: Συλλέγει και έρευνά άντιπρωτευτικά ή καί μοναδικά ιστορικά άντικευμανα σχετικά μέ τήν οικονομικοκοινωνική, πολιτική και πολιτιστική

2. Μουσείο Carnavalet. α) Λεπτομέρεια από τύρου στό 1660, β) Η πλατεία des Vosges στούς

3. Μουσείο Λονδίνου

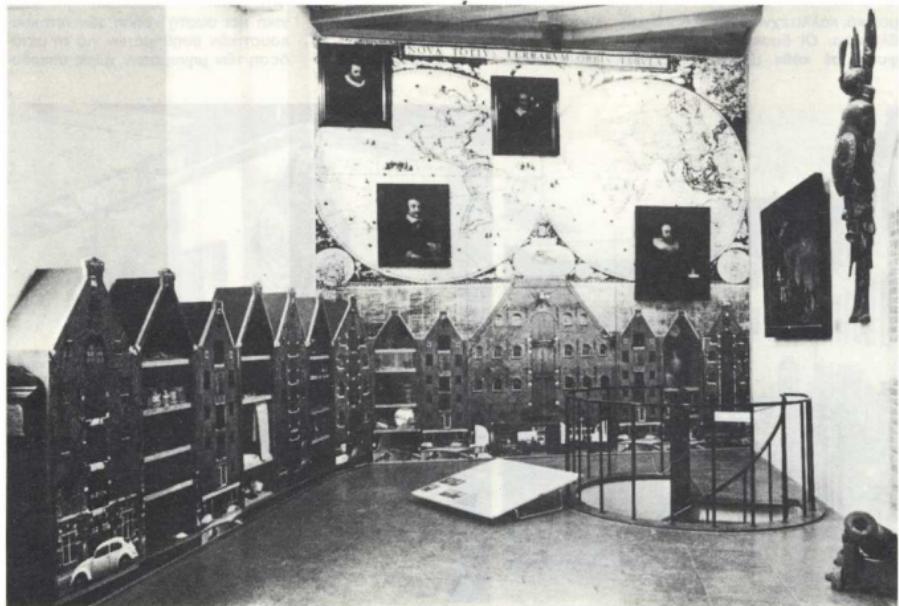

γραφείο με πολύχρωμες ξύλινες έπενδύσεις, πού προέρχονται από τό Hôtel Colbert de Villacerf γάμους του Λουδοβίκου XIII με τήν Άννα της Αυστρίας. Ζωγραφική σε ξύλο (άρχες του 17ου αι.).

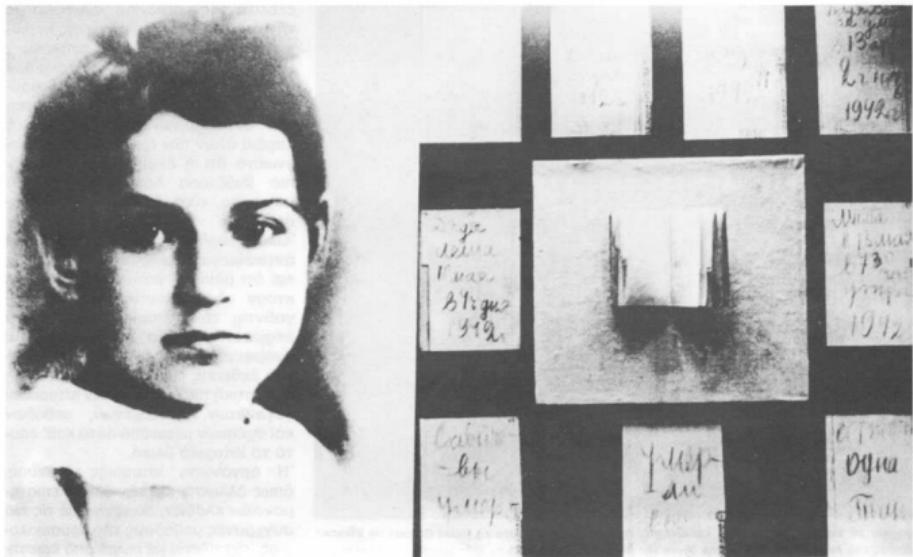
έξελιξη τής κοινωνίας, σύμφωνα μέ τήν όρολογία της έποχής, τής περιοχής ή τής ένότητας όπου άνήκουν. Βέβαια, ή συλλογή και ή έρευνα δεν είναι αύτοσκοπός. Τό ιστορικό μουσείο πάνω απ' όλα βάζει τήν έκθεση τών άντικευμάτων, πού είναι και ή καρδιά όλων τών έργασιών του. Είναι γνωστό ότι η έκθεση άποτελεί τήν πιό ιδιαίτερη δραστηριότητα τού μουσείου, είναι η γλώσσα τού μουσείου.

"Ολοι γνωρίζουμε ότι τά έκτεθειμένα άντικευματα δε μπούν από μόνα τους και δι ούτο μόνο με κατάλληλη θέα άποκτουν νέα αύθεντικότητα και διηγούνται τήν ιστορία τους με πιό έκφραστικό τρόπο. Η Ερχωριστή και άναμφισθήτηρη ουδίσα τής μουσειακής έκθεσης είναι άναμφιθόλα ή συστηματική παρουσίαση τών ιστορικών γεγονότων, φαινομένων, μεθόδων και σχέσεων μέσα από αυτό καθ' έαυτό τό ιστορικό υλικό.

"Η άργανωση ιστορικής έκθεσης, όπως διλλωστε και τών διλλών έπιπτημονικών κλάδων, σύμφωνα με τίς πιό σύγχρονες μεθόδους τής μουσειολογίας, σχετίζεται με σειρά από έπιπτη-

4. Μουσείο Αμστερνταμ

5. Μουσείο Λένινγκραντ

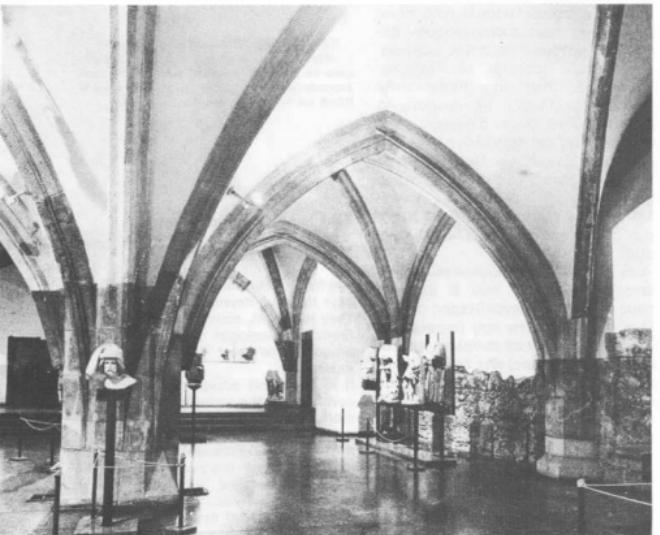
μονικά, καλλιτεχνικά και τεχνικά προβλήματα. Οι δισκολίες αύτές συμφυεῖ σε κάθε μουσειακή έκθεση

μπορεῖ νά είναι άπό την έπιλογή τών έκθεμάτων, τών ύπομνηματισμό, τό ποσοστό τών πληροφοριών ώς τή λο-

γική και σωστή χρήση τών οπτικοακουστικών βοηθημάτων γιά τή μετάδοση τών μηνυμάτων χωρίς ύπερβο-

7. a-b Μουσείο Φρανκφούρτης

6. Μουσείο Βουδαπέστης

λές και καταχρήσεις. Τό μουσείο δὲν πρέπει νά λάμπει μέ τα συγκεντρωμένα κάθε είδους πο-

λύτιμα άντικείμενα, άλλα νά πληροφορεΐ και μάλιστα νά πληροφορεΐ μέ σύγχρονο τρόπο και σχεδόν με τή

μορφή παιχνιδιού. Μπορεί μάλιστα νά δώσει τη δυνατότητα στόν έπισκεπτη νά απολαύσει τό «θέαμα» όχι μόνο άπο κείμενο και πρωτότυπα έργα (έργα γλυπτικής και ζωγραφικής, στοιχεία άρχιτεκτονικής, έργαλεια, χειροτεχνήματα, κ.ά.), άλλα και άπο άλλα τεχνικά μέσα (μακέτες, προβολές διαφανειών, τανίες, φωτογραφικά και γραφιστικά πανό κ.ά.).

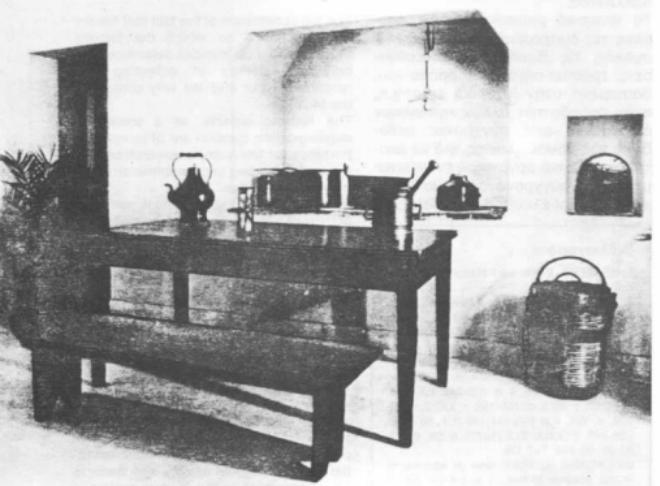
Αποδεικνύεται, λοιπόν, ότι τό ιστορικό μουσείο άπο τη φύση την είναι σύνθετος οργανισμός, πού άγκαλάζει τίς ούσιαστικότερες σφαίρες της άνθρωπηνης δραστηριότητας και κατά συνέπεια ύπεισέρχεται σέ περιοχές πού άνήκουν στή δικαιοδοσία άλλων μουσείων ή άλλων έπιστημονικών κλάδων (άρχαιολογικά, έθνολογικά, φυσικής ιστορίας, καλών τεχνών κ.ά.). Ή πολουσύνθετη ή γενική φύση τού έπιστημονικού περιεχόμενου, ή μεγάλη εύρυτητη τού ιστορικού υλικού, πού πρέπει νά συλλεγεί, νά έρευνηθεί και νά έκτεθεί, καθώς και τά πολύπλοκα προβλήματα σχετικά μέ τόν τρόπο έκθεσης, άπαιτον διεπιστημονική προσέγγιση και συνεργασία, άλλωστε τόσο παραίτητη για τήν έπιτυχία κάθε μουσειακής έκθεσης.

Έκεινο, όμως, πού δέν πρέπει νά μάς διαφεύγει είναι ότι κάθε ιστορικό μουσείο πρέπει νά λειτουργεί με βάση τό δικό τού μοναδικό, έπιστημονικά θεμελιώμενό, χαρακτήρα.

Όσο για τό θέμα τής γενικής τυπολογίας ιστορικών μουσείων, άπο τά δύσ υπάρχουν και άπο τίς άποψεις πού κυριώς έπικρατούν φαίνεται ότι κάποιες ένότητες καθορίζονται σέ σχέση μέ τό γεωγραφικό και έθνικό χώρο, τούς άρχαιολογικούς και ιστορικούς τόπους, μνημεία, γεγονότα, κοινωνικές και θρησκευτικές μόδας, ιδεολογίες, ζητήματα τεχνολογίας κλπ.

Διακρίνουμε, λοιπόν, μουσεία πού είναι άφιερωμένα στήν ιστορία τών έθνων και άλλα στήν ιστορία πόλεων ή και μεγαλύτερων περιοχών.

Τό «Εθνικό Μουσείο» ιστορίας τών Λαών τής Σοβιετικής Ένωσης στή Μόσχα, άπο τούς προϊστορικούς χρόνους ώς τήν «Οκτωβριανή Επανάσταση», άποτελεί τό πιό πλήρες μουσείο σέ άντικείμενα πού άναφερονται στήν ιστορία τών έθνων. Τό «Εθνικό Μουσείο» τής Ούγγαριας, με δύο ξεχωριστές έκθεσεις για τήν έξελιξη τής κοινωνίας (α) Από τήν προϊστορία ώς τόν 100 αι. και 8) Από τό 100 ώς τά μέσα τού 19ου αι.), άποτελεί στό νά είλαγει τούς έπισκεπτές στήν έποποιά τού σύγγραφού λαού. Τέ-

8. Μουσείο τής πόλης τών Αθηνών

τοιος είναι ό στόχος και δλων μουσείων, δημ. πρ. τού Έθνικού Μουσείου του Μεξικού. Τό Μουσείο Γερμανικής Ιστορίας στό Ανατολικό Βερολίνο (1960), όργανωμένων σύμφωνα με τίς αρχές τού ιστορικού υλισμού και τίς πιο σύγχρονες μεθόδους μουσειολογίας, έχει ώς κύρια λειτουργία τή γραφική απεκνόντη τής γερμανικής ιστορίας από τούς προϊστορικούς χρόνους ώς τήν έπικράτηση τού σοσιαλισμού στή Λαοκρατική Δημοκρατία τή Γερμανίας (εικ. 1. a-6).

Από ιστορικά μουσεία πόλεων θά μπορούσαμε νά αναφέρουμε τό Μουσείο Ιστορίας της πόλης τού Παρισού (1880), γνωστό ώς μουσείο Carnavalet, από τό δόνυμα τού κτιρίου (εικ. 2a), τό Μουσείο τού Λονδίνου (1976) (εικ. 3), τό Ιστορικό Μουσείο τού Αμεριτραντ (1975) (εικ. 4), τό Κρατικό Μουσείο τού Λενίνγκραντ (εικ. 5), μέ ίδιαίτερη έμφαση στή φρίκη τού Β' Παγκόσμιου Πολέμου, τό Μουσείο της Βιέννης, τής Βουδαπέστης και δλλα πολλά (εικ. 6).

Έπιπτης μέ ίδιαίτερη έμφαση στην ιστορία μαίνουμε το παράδειγμα τού ιστορικού Μουσείου τής Φραγκορύτης (1972, 1977), πού, παρ' δλες τίς έντονες και άντικρουμενές απώπεις πού διατυπώθηκαν, άποτελει ένδιαφέρουσα περίπτωση στό χώρο τής μουσειολογίας και τής μουσειογραφίας. Τό Μουσείο τής Φραγκορύτης (εικ. 7. a-6), άποτέλεσμα τών πολιτικών και πολιτιστικών προβληματισμών τής δεκαετίας τού 60 και τής άμφισθητησης τού ρόλου τών μουσείων, μετά τό Μάτ τού '68, συγκεντρώνει τό ένδιαφέρον πάνω στής κοινωνικές συγκρούσεις πού σημάδεψαν άμεσα ή έμεσα τή γένεση τών άντικεμενών. Στάχος του ήταν νά προσφέρει στόν έπισκεπτή, ειδικό ή μη, συνολική εικόνα τών ιστορικών και κοινωνικών συναφειών και νά δόγησει σέ προεκτάσεις και έρμηνεις άνεξάρτητες από τό βαθμό τής μόρφωσής του.

Στόν έλλαδικό χώρο, ώς μοναδικό παραδειγμα αναφέρουμε τό Μουσείο τής Πόλης τών Αθηνών (1980), πού, παρ' τήν έλλειψη αύστηρης ιστορικής έπιστημονικής και μουσειολογικής άντιμετώπισης, άποτελει θετικό θήμα στόν τομέα τών ιστορικών μουσείων στή χώρα μαρ (εικ. 8). Τό Ιστορικό Μουσείο της πόλης τής Θεσσαλονίκης, πού ή ίδρυση τού είχε παντηγυρικά έξαγγελθει έδω και μερικά χρόνια, παραμένει στό στάδιο τής πραγματοποίησης εύκής.

Έκτος από τίς δύο αύτές μεγάλες κατηγορίες, ύπαρχουν και δλλες

μουσειογραφικές παραλλαγές πάνω σέ ιστορικά θέματα πού άφορούν, θέβαια, μικρότερης σημασίας μουσεία. Τό Μουσείο Ιστορίας και Τεχνολογίας τού Smithsonian Institution στήν Ουάσιγκτον (1962), μέ πρωταρχικό στόχο του νά δώσει διάγραμμα τής πολιτιστικής και τεχνολογικής έξελιξης τών Ενωμένων Πολιτών τής Αμερικής από τήν έποχη τής Αποικιοκρατίας ώς τίς ήμέρες μας, άποτελει σήμερα τεράστιο και πολύ πλούσιο σέ έκθεμα μουσειακό όγρανισμο.

Άπο τά πιο πάνω προκύπτει ότι τά ιστορικά μουσεία, πού ό αριστης τους είναι πολύ μεγαλύτερος από τά λίγα παραδείγματα πού άναφερέμε, είτε απόβλεψουν σέ συνολική παρουσίαση τής ιστορίας, είτε στήν άπεικονιση κάποιας σελίδων τής, γνωρίζουν άκτινοβολία σέ παγκόσμια κλίμακα, έπειδη τό περιεχόμενό τους έχει πάντα έπικαιρότητα.

Τό ιστορικό μουσείο, άνεξάρτητα από τή θέση ότι περισσότερο από κάθε άλλον τύπο μουσείου είναι «πολιτικό μουσείο», άποτελει κέντρο έκπαιδευσης, αισθητικής καλλιέργειας και γενικής μόρφωσης. Ο πολιτιστικός ρόλος του είναι έπιπτης σημαντικός, γιατί μπορει νά δόγησει τούς λαούς στή συνειδητοποίηση τής συμμετοχής τους στή δημοσιεύρια τού πολιτισμού, στό σεβασμό τής έθνικής υπότασης τους και στήν προστασία τού φυσικού και πολιτιστικού τους περιβάλλοντος.

Τό ιστορικό μουσείο, λοιπον, παρ' δλες τίς δυσχέρειες, τίς θέσεις, τίς σχολές, τίς ίδεολογικές κατευθύνσεις, τραβάει σήμερα τό δρόμο του, θασισμένο στήν ιστορική έπιστημη, στήν πρόδρομό τών άλλων κοινωνικών έπιστημών, στής σύγχρονες μεθόδους τής μουσειολογίας, γιά νά άποτελεσει ζωτικό όγρανισμό άνωματωμένο στό σύγχρονο σύστημα δημοκρατικής και έλευθερης παιδείας.

Βιβλιογραφία

F. BRAUDEL, *Ecrits sur l' Histoire*, Flammarion, Paris 1969.

G. BOURDE - H. MARTIN, *Les écoles historiques*, éd. du Seuil, Paris 1980.

D. HOFFMANN, *Problèmes d'une conception didactique du musée. Histoire et critique des arts*, 3-4 trimestre 1978, a. 27-39.

Museum περιοδικό, t. 3/4, σ. 188-191, t.

II, 2, σ. 46-49, t. VII, 4, σ. 235-242, t. X, 4,

258-267, t. XII 3, σ. 150-158. t. XIII, 2, σ. 98-

108, t. XIV, 4, σ. 186-194, 195-201, 201-206,

236-248, t. XXIX, 2/3 (1977), σ. 58-61-72,

88-98, 98-114, 147-176.

WOLFGANG HERBST, *New developments in the science of history and their impact on history museums* XX

Σημειώσεις:

1. ICOM: Διεθνής Έπιτροπή για τά Μουσεία 2. «Annales d' histoire économique et sociale» είναι τό ιστορικό περιοδικό πού ίδρυθηκε στό Στρασβούργο τό 1929 από τούς L. Febvre και M. Bloch και έγκαινιας νέα ιστορική σχολή.

The Historic Museums

M. Kambouri - Vamvoukou

The historic Museums have reached in our days their full development and maturity. They represent, according to the famous French museologist G. H. Riviere, the broadest and most manifold branch of museology.

It is commonly accepted that Museums contribute to the representation of the historic memory. However, Museums with exhibitions of strictly historic character are still few, although a tendency of catching up with this pursuit has become recently quite clear. This tendency is of course closely related to the development of the educational function of Museums and the progress of historic studies.

According to the experts the Museums of general history must base their scientific and social role on the following fundamental elements:

- a. use of the science of history;
- b. collection and research on the objects to be exhibited; and
- c. efforts for the creation of an exhibition of high aesthetic and educational standards.

The full acceptance of the fact that history is the science on which the historic Museum must be founded determines not only the method of collecting and researching but also the very content of the Museum.

The historic objects, as a source of museographic material are of unique importance for the historic research and for the understanding and transmission of the historic knowledge.

Needless to say that the most particular activity of a Museum, the nucleus of all the work done in there, is the exhibition of objects. This is the language of the Museum and its creation demands an interdisciplinary approach.

The historic Museums as Museums of the history of nations or cities or broader regions or even of historic genres serve as centers of education and aesthetic refinement.

The historic Museum apart from being a «political Museum», more than any other kind of Museum, is an institution with a specific scientific physiognomy, a complex organism that embraces the most essential fields of human activity and seeks to be incorporated in the modern system of democratic education for all.